

2014

Lærervejledning

Hvad skal vi med skolen?
-om samfund og skole før, nu og i fremtiden

Trine Hyllested
Ph.d., lektor, cand.comm.

Loa Ingeborg Bjerre
Lektor, cand.mag.

Jens Aage Poulsen
Lektor, cand.pæd.

Lærervejledning

Hvad skal vi med skolen? -om samfund og skole før, nu og i fremtiden

Denne lærervejledning skal være en hjælp for læreren til at bruge hæfterne om skolehistorie: *"Hvad skal vi med skolen? - om samfund og skole før, nu og i fremtiden"* af Loa Bjerre, Trine Hyllested og Jens Aage Poulsen. Hæfterne er udgivet af Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling i Jelling. Denne vejledning skal også være en inspiration til at undervise i skolehistorie mere generelt.

Lærervejledningen til hæfterne er lavet af forfatterne i samarbejde med CFU-konsulenterne Astrid Møller Danielsen, CFU/ UC- Lillebælt og Lasse Holmbaum Vinther, CFU/UC-Syddanmark.

Har du kommentarer og ideer til udvikling af lærervejledningen hører vi meget gerne fra dig:
historieogkulturarv@ucl.dk

Hæfterne om skolehistorie er lavet til to målgrupper. Et hæfte til 4.-6. klasse og et hæfte til 7.-9. klasse. Der ligger et klassesæt af hæfterne i den "Skolehistoriske Inspirationskasse", som kan lånes på landets CFU'er. Kasserne er organiseret af skole200, Aarhus Universitet og støttet af Kulturstyrelsen samt det Nationale Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling i Jelling. Læs mere om inspirationskasserne på dit lokale CFU.

Indhold

Hvorfor arbejde med skolens historie?	3
Vejledning i hæfterne	4
Liste over billeder med kommentarer	4
Supplerende kommentarer til udvalgte illustrationer i: Hvad skal vi med skolen? – om samfund og skole før, nu og i fremtiden 4.-6. klasse	4
Supplerende kommentarer til udvalgte illustrationer i: Hvad skal vi med skolen? – om samfund og skole før, nu og i fremtiden 7.-9. klasse	5
Arbejd med faglig læsning	6
”Overvej og Undersøg”	7
Hvad skal vi med skolen? - om samfund og skole før, nu og i fremtiden 4.-6.klasse	7
Hvad skal vi med skolen? - om samfund og skole før, nu og i fremtiden 7.-9.klasse	13
Lokalområdet- hvordan kan lokalområdet bruges til at arbejde med skolehistorie?	20
Arbejd sammen med ældre medborgere	20
Arbejd med jeres egen skole	20
Arbejd med lokale kort	21
Arbejd med klassebilleder	21
Arbejd med lokalhistorisk arkiv	22
Kontakt dit lokale museum	22
Oversigt over skolemuseer og skolestuer	23
Arbejd med anskuelsestavler	24
Hjemmesider, litteratur, fagbøger og film/TV	25
Hjemmesider	25
Litteratur	25
Fagbøger	26
Film/TV:	26

Hvorfor arbejde med skolens historie?

Skolehistorie er oplagt at anvende som et fælles tema på skolen, i afdelingen eller i årgangsteamet. En række af skolens fag kan tænkes naturligt ind i et undervisningsforløb som dette. Skolehistorie er et umiddelbart og konkret afsæt, der kan give eleverne mulighed for at overveje samspil mellem forandringer i samfundet og ændringer af skolen. Det giver mulighed for at reflektere sammenhænge mellem fortid, nutid og fremtid.

Læremidlerne *Hvad skal vi med skolen? – om samfund og skole før, nu og i fremtiden* kan anvendes i forskellige emner og temaer i faglige eller tværfaglige forløb, fx med faget historie eller temadage i forbindelse med skolejubilæet.

Oplagte temaer man kunne arbejde med er:

- Læremidler før og nu (bøger, film m.m.)
- Skolens opgave for samfundet og for eleverne (hvad skal eleverne lære)
- Synet på børn/elever
- Forholdet mellem læreren og eleverne
- Magten over skolen

Forløbet kan tilrettelægges som et tema, der tager afsæt i en overordnet problemstilling: *Hvorfor ændres skolen – før, nu og i fremtiden?* Med læreren som vejleder formulerer eleverne de åbne spørgsmål som forløbet kan bestå af.

Forløbet kan også organiseres som gruppearbejde, hvor hver gruppe med afsæt i bøgerne og andre materialer undersøger udviklingen af forskellige områder inden for skole og undervisning.

Folkeskolens jubilæum fejres i 2014 og der lægges op til en temauge i uge 41. På dette link finder du en guldgrube af forslag til aktiviteter: <http://skole200.dk/>

Vejledning i hæfterne

I dette afsnit findes først en liste over hæfternes billeder med kommentarer. Dernæst en henvisning til, hvordan man kan arbejde med faglig læsning. Sidst men ikke mindst findes mulige svar og ideer til samtaler med eleverne om de opgaver, der er udarbejdet til hvert kapitel i hæfterne: *"Hvad skal vi med skolen? - om samfund og skole før, nu og i fremtiden"* af Loa Bjerre, Trine Hyllested og Jens Aage Poulsen.

Liste over billeder med kommentarer

Supplerende kommentarer til udvalgte illustrationer i: *Hvad skal vi med skolen? - om samfund og skole før, nu og i fremtiden* 4.-6. klasse

Side 5

Relief på en romersk gravsten fra Neumagen fra omkring 200. De romerske drenge undervises af en græsk lærer.

Side 6

I 2012 gik overskuddet fra Børnenes U-landskalender til IBIS' arbejde med at bygge skoler i fjerntliggende landsbyer i Ghana. I alt blev der opført 20 skoler til ca. 2.000 børn

Side 8

Den hollandske kunstner Jan van Scorel (1495-1562) malede billedet af latinskoledrengen i 1531. Med fjerpen har han skrevet en linje på det papir, han holder i hånden. Skriften er på latin og ses spejlvendt gennem papiret. Der står: *"Oia dat dominus non habet ergo mius"*, som betyder *"Herren giver alt, han har ikke mindre af den grund"*.

Side 9

Billedet er udført af en ukendt kunstner. Forrest ses gadekæret. Foran kirken er kirkeladen. Skolebygningen var også bolig for læreren.

Side 10

Udsnit af maleriet *Skoleholderen* af Jan Havickszoon Steen (ca. 1626-1679). På udsnittet kan man ikke se, at der ligger et iturevet papir på gulvet. Måske har eleven sjusket med sin skrift. Læreren slår eleven med en ferle. Det var et strafferedskab, der blev brugt i skolen langt op i 1800-tallet. Læreren slog på håndfladen eller hånddryggen.

Side 11

Den engelske kunstner Robert Walker's (1607-1660) maleri af den 9-årige Lady Mary Fairfax (1638-1704) med sin lærer.

Side 14

Udsnit af en akvarel af en skolegård med klatreredskaber. Selv om det blev anbefalet, at skolerne indrettede gymnastikpladser, var der få, der anskaffede disse redskaber. Det skyldtes modstanden fra sognets gårdejere, der ofte fandt den slags helt overflødig.

Side 16

L.A. Ring's (1854-1933) maleri *Gåsevogterne ved gadekæret i landsbyen Ring* fra 1886. Ring havde baggrund i det sene guldaldermaleri, men blev inspireret af socialrealistiske forfattere og malere. Hans malerier fra hverdagslivet har ikke den samme lidt barske udtryk som Erik Henningsen og andre af tidens socialrealistiske kunstnere.

Side 22

Tegneren Valdemar Larsen (1894-1984) var en flittig leverandør til det satiriske årsskrift *Blæksprutten*, som også bragte denne tegning i 1948.

Side 36

I begyndelsen af 1900-tallet lavede den franske tegner Villemard en række illustrationer af, hvordan dagliglivet ville være år 2000. Tegningerne viser datidens forestillinger om fremtiden og er tydelig præget af den fremskridtsoptimisme, der prægede tiden.

Supplerende kommentarer til udvalgte illustrationer i: Hvad skal vi med skolen? – om samfund og skole før, nu og i fremtiden 7.-9. klasse

Side 4

Bødker N.O. Jensens svend og arbejdsdreng fotografere 1915 i gården ved værkstedet i Herning foran de færdige trætønder. En stor del af arbejdet kunne udføres af drenge, og de skulle ikke have så meget i løn som de voksne skulle.

Side 5 nederst

Relief på en romersk gravsten fra Neumagen fra omkring 200. De romerske drenge undervises af en græsk lærer.

Side 6

I 2012 gik overskuddet fra Børnenes U-landskalender til IBIS' arbejde med at bygge skoler i fjerntliggende landsbyer i Ghana. I alt blev der opført 20 skoler til ca. 2.000 børn.

Side 8

Den hollandske kunstner Jan van Scorel (1495-1562) malede billedet af latinskoledrengen i 1531. Med fjerpen har han skrevet en linje på det papir, han holder i hånden. Skriften er på latin og ses spejlvendt

gennem papiret. Der står: " Oia dat dominus non habet ergo mius", som betyder "Herren giver alt, han har ikke mindre af den grund".

Side 10

Udsnit af maleriet *Skoleholderen* af Jan Havickszoon Steen (ca. 1626-1679). På udsnittet kan man ikke se, at der ligger et iturevet papir på gulvet. Måske har eleven sjusket med sin skrift. Læreren slår eleven med en "ferle". Det var et strafferedskab, der blev brugt i skolen langt op i 1800-tallet. Læreren slog på håndfladen eller hånddryggen.

Side 11

Den engelske kunstner Robert Walker's (1607-1660) maleri af den 9-årige Lady Mary Fairfax (1638-1704) med sin lærer.

Side 14

Udsnit af akvarel af skolegård med klatreredskaber. Selv om det blev anbefalet, at skolerne indrettede gymnastikpladser, var der få, der anskaffede disse redskaber. Det skyldtes modstanden fra sognets gårdejere, der ofte fandt den slags helt overflødigt.

Side 16

L.A. Rings (1854-1933) maleri *Gåsevogterne ved gadekæret i landsbyen Ring* fra 1886. Ring havde sin baggrund i det sene guldaldermaleri, men blev inspireret af socialrealistiske forfattere og malere. Hans malerier fra hverdagslivet har ikke den samme lidt barske udtryk som Erik Henningsen og andre af tidens socialrealistiske kunstnere.

Side 17

Den første egentlige læreruddannelse blev etableret i 1760'erne. Først i løbet af 1800-tallet var de fleste lærere uddannet på seminarium. Skaarup Seminarium hørte til landets ældste. Det blev oprettet i 1803 som et såkaldt præstegårdsseminarium, dvs. det var præsten, der også var forstander. Sådanne fungerede en række seminarier i 1800-tallet.

Side 22

Tegneren Valdemar Larsen (1894-1984) var en flittig leverandør til det satiriske årsskrift *Blæksprutten*, som også bragte denne tegning i 1948.

Arbejd med faglig læsning

I begge hæfter kan der arbejdes med elevernes sproglige udvikling. Forfatterne har bestræbt sig på at arbejde med udvalgte fagbegreber, der så nævnes flere gange. Der henvises til dem i registeret. Den helt overvejende forskel på mellemtrin og overbygningshæftet er mængden af fagbegreber og kravet om evne til abstraktion. Modeller og redskaber til faglig læsning findes bl.a. på www.fagliglaesning.dk

”Overvej og Undersøg”

De fleste kapitler i læremidlet afsluttes af en side med titlen ”Overvej og undersøg” som indeholder spørgsmål til kilderne i kapitlet. Spørgsmålene lægger op til, at eleverne selv er aktive i frembringelse af viden om skole og samfund, samt at de reflekterer og perspektiverer denne indsigt. Det er hensigtsmæssigt at eleverne arbejder sammen, eventuelt ved hjælp af forskellige strukturer fra Cooperative Learning (CL). Samtalerne kan herefter samles op i plenum. Nedenstående ”svarmuligheder” er ikke et facit, men kan bruges af læreren som støtte til gruppearbejdet og plenumdrøftelserne.

Hvad skal vi med skolen ? - om samfund og skole før, nu og i fremtiden 4.-6.klasse

Kapitel: Skoler på vej 1600-1700 tallet

Overvej og undersøg side 11:

Kilde 1:

- Hvad laver eleverne til venstre – og til højre på billedet?

Eleverne til venstre læser i en bog. Eleverne til højre lytter på at noget bliver gennemgået. Læreren kan spørge, hvorfor eleverne mon krydser armene foran brystet. Hvad er det der hænger på den midterste søjle? Et ris til at slå eleverne med! I Latinskolen var de vigtigste fag, latin, læsning og stavning af dansk, undervisning i religion og sang. Eleverne var på flere forskellige faglige niveauer og havde derfor forskellige opgaver og bøger. Undervisningen var individuel og differentieret. Nogle ældre studerende underviste de yngre.

- Hvem er de to mænd?

Der skulle være mindst en latinskole i hver købstad. Mange latinskoledere var små. Men her er der 2 undervisere. Manden til venstre kan være rektor og leder af skolen. Hans hovedbeklædning er mere fin end andens. Manden til højre er en ”hører”, en underordnet lærer.

- Er der noget ved deres måde at gå i skole på, som minder om den måde det foregår på i dag? Eleverne kan samtale om dette to og to.

Kilde 2:

- Hvad gør læreren ved eleven?

Læreren slår eleven over hånden med en ”ferle”-et strafferedskab, man brugte som lærer. Eleven græder. Læs evt om straf i bogen: ”Straf og Smæk” fra forlaget Epsilon 2014.

- Hvad synes de andre elever om det, der skal ske? Hvordan kan du se det?

De andre elever er glade for at det ikke er dem, der skældes ud. De er nysgerrige og kigger på, hvad der sker. Læreren kan spørge, om eleverne ligefrem fryder sig over, at det går ud over nogle andre elever. Er dette en følelse nutidens elever kender til?

- Hvad tror du, at eleven har gjort?

Her kunne eleverne drøfte, hvad der var tilladt i datidens skole og hvad der er tilladt i dagens skole. Ser man på billedet i fuld størrelse kunne man gætte på, at drengen har krøllet sit papir sammen, før han var færdig med at skrive på det. Papir var dyrt. I de fleste skoler skrev man med griffel på en tavle og viskede det ud igen. Nogle steder skrev man i sand før man skrev med griffel.

- Nævn nogle forskelle og ligheder med skolen på billedet, og den du kender.

Billedet er fra en hollandsk landsbyskole. Læg mærke til det tøj læreren har på og det tøj eleverne har på. Læg mærke til blækkuset på lærerens bord og den pen han har bag øret.

Kilde 3:

- Beskriv hvordan pigen bliver undervist.

Pigen undervises af en privat huslærer. Der er mange bøger og papirer, som ses på hylderne i hjemmet. Det var bestemt ikke alle familier, der havde det i 1650.

- Hvordan kan man se at pigen på billedet er fra en rig familie?

Hun sidder med en læderindbunden bog med guldspænde. Hun bærer en fin blå silkeskjorte, der skinner. De er indenfor og har ikke hovedbeklædning på, der er nok varmt i huset.

Hvilke fordele og ulemper ville der være ved, at du havde din helt egen lærer derhjemme, i stedet for at gå i skole?

Eleverne kan opstille en liste med fem fordele og fem ulemper.

Kilde 4:

Hvordan mener Erasmus af Rotterdam og Niels Jensen at børn lærer bedst?

Læreren kan prøve at spørge ind til hvad Erasmus og hvad Niels Jensen vil gøre for at få børn til at adlyde. Erasmus ville opmuntre og rose. Niels Jensen ville slå og straffe.

- Hvad er de uenige om?

Metoder til hvordan man skal få børn til at adlyde

- Hvordan mener jeres lærer, at I lærer bedst?
- Hvad gør jeres lærer, hvis I ikke gør, hvad hun siger?

Lad eleverne diskutere og undersøge de sidste spørgsmål. Har lærerne på skolen forskellige holdninger til dette?

Kapitel: Alle børn i skole ! -1800 tallet

Overvej og undersøg side 19

Kilde 1:

- Hvorfor gik Johan og Mads ikke i skole om sommeren?

Johan arbejdede med at vogte køer. Det vil sige, at han fulgte køerne ud til steder, hvor de kunne spise græs. Han passede på, at de forblev samlet. Han gik derfor ikke i skole om sommeren. På mange landsbyskoler gik eleverne kun i skole hver anden dag. I sommerhalvåret kunne de ældste elever gå endnu færre dage i skole, fordi de skulle hjælpe til i landbruget.

- Hvad tror du, at skolen, læreren og forældrene sagde til det?

Som det ses på skemaet side 15 var skolen organiseret, så eleverne kun skulle i skole hver anden dag.

Læreren var ansat af det lokale sogneråd og var nødt til at indrette skolen efter det lokale samfunds behov. Forældrene var afhængige af deres børns arbejdskraft for at få arbejdet på gården afviklet og havde derfor brug for børnenes arbejdskraft under f.eks. høsten. Lovgivningen var indtil 1958 opdelt i undervisning på landsbyskoler og undervisningen på købstadsskoler. Lovgivningen tog altså hensyn til, at undervisningen på landet skulle indrettes anderledes end undervisningen i byen.

- Var det i overensstemmelse med loven?

Ja, men nogen gange holdt forældrene eller gårdejerne deres egne børn eller de ansatte børn på gården hjemme, så de kunne arbejde. Så måtte de betale en bøde, en skolemulkt.

- Tror du, at Johan hellere vil gå i skole end at vogte? Hvorfor?

Lad eleverne diskutere dette.

Kilde 2:

- Hvad kan være forklaringen på, at Niels var lærer på to skoler?

Der var en bestemmelse om, at børn ikke måtte have for langt at gå til skolen. Derfor var der mange og små skoler med klasser, hvor elever i mange forskellige aldre gik sammen. Det var for dyrt, at have en lærer til at undervise få børn i en skole. Derfor ansatte sognerådet den samme lærer til at undervise på flere skoler.

- Hvad mon Niels mener med, at "det egentlig var en vanskelig skole"? Hvilke vanskeligheder mener du, at der var?

Det er svært at undervise mange elever med mange forskellige forudsætninger på én gang. Man må kunne bruge mange metoder på samtidig. Lad evt. eleverne lave en liste over de vanskeligheder, som de mener, at der kunne være.

- Regn ud hvor mange kilometer Niels har gået hver dag.

Når han skulle til Skautrup har han gået 10 km om dagen, når han skulle til Tvislund har han gået 14 km om dagen.

Hvor lang tid har det taget ham?

Det tager ca. 1 time at gå 5 km. Det tager ca. 1 time og et kvarter at gå 7 km.

- Hvilke forskelle og ligheder er der mellem den undervisning du kender, og den som Niels beskriver? Lad eleverne diskutere dette parvis.

Kilde 3:

- Hvorfor mon børnene skulle lære to slags alfabeter?

Man var ved at skifte mellem at anvende de gotiske bogstaver og de latinske bogstaver. Der fandtes derfor både bøger med gotiske og bøger med latinske bogstaver, så det var en fordel at kende til begge alfabeter. Langt op i 1950'erne lærte eleverne at læse gotiske bogstaver.

- Hvorfor tror du man skulle kunne skrive rigtig pænt, før man måtte skrive i skrivebog?

Papir var dyrt at fremstille og dyrt at købe. Nogle steder øvede man sig i at skrive med griffel på tavler eller skrev i sand, før man måtte skrive på papir.

Kilde 4:

Hvorfor mon Johan synes, at det er værre at ligge på knæ end at få med tampen?

Når man ligger på knæ, viser man, at man er under den, der står op. Det kan føles ydmygende. Datidens afstraffelsesmetoder var meget forskellige fra metoderne i dag. Læs evt i bogen: "Straf og Smæk" fra forlaget Epsilon 2014.

- Hvilken straf ville du vælge? Hvorfor?

Lad eleverne diskutere dette parvis.

- Hvad synes Niels om straf? Hvad mener han med: "så var jeg ikke klogere, end jeg syntes, at jeg burde tage mig af den sag"?

Niels følte, at præsten bad ham om at gøre noget ved, at eleverne var urolige. Egentlig kunne Niels godt forstå, at når man satte så mange unge mennesker ind i en kirke, kunne der opstå uro. Han ville egentlig ikke straffe eleverne.

- Hvad mener du, om den "straf" Ane fik?

At lære noget udenad kan være kedeligt, men senere vil det være nemmere at huske igen. Det var en almindelig indlæringsmetode på dette tidspunkt. Lad eleverne diskutere parvis, hvad de synes om straffen. Mon en dreng havde fået samme straf eller var han blevet slået for ikke at kunne sin lektie?

- Forestil dig at du skal interviewe de tre personer. Du spørger dem: Hvad er den bedste måde at gå i skole på? Hvad tror du, at de svarer?

Lad eleverne diskutere parvis

Kapitel: Skolen i industrisamfundet ca.1900-1950

Overvej og undersøg, side 25

Kilde 1 (side 22):

- Hvad viser tegningen om livet i familien i 1948?

Tegningen viser, hvor mange penge de familier havde, hvis børn gik i mellemskolen. Der er dyre møbler, lamper, radio og bøger i reolen. Man bærer noget tidstypisk nattøj, moderen har papillotter i håret. Man drikker kaffe.

- Hvilken holdning har tegneren til mellemskoleprøven?

Han giver ikke et positivt indtryk. Heller ikke dengang syntes man, at elever skulle lave lektier til langt ud på aftenen.

- Hvordan kan du se det?

Tegningen viser, at man skal læse mange bøger, arbejde til sent om aftenen og skrive meget. Drengen er meget ung og lille i forhold til alle de bøger, han skal kende. De voksne ser til uden at kunne hjælpe.

- Nævn lande i verden, hvor eleverne også bruger meget lang tid på skolearbejde?

I Kina og i de asiatiske lande konkurrerer eleverne meget og arbejder meget hårdt.

Kilde 2

- Hvad fortæller kilden om forholdet mellem læreren og eleverne?

Der er ikke noget godt forhold mellem lærere og elever. Læreren er repræsentant for et system og bliver den eleverne gør oprør imod.

- Kilden er skrevet omkring 1960, dvs. længe efter situationen fandt sted. Hvad betyder det for kildens troværdighed?

Som tiden går, ændres ens erindring om en begivenhed, fordi man glemmer noget og erindringer påvirkes af det liv man har haft. Generelt bliver noget fra fortiden husket på en anden måde, jo længere tid der går, fra begivenheden fandt sted.

- Tror du, at der på de fleste skoler var sådan, som kilden beskriver? Hvorfor?

Ligesom skoler i dag er forskellige og afhænger af de elever og lærere, der befolker dem, har skoler dengang også været forskellige, men det er bestemte fortællinger om den "sorte" skole, der går igen.

- Også i dag kan eleverne finde på at drille læreren. Giv eksempler.

Lad eleverne samtale i par.

Kilde 3:

- Hvilke forskelle og ligheder er der mellem faglokalerne til sløjd og skolekøkken (madkundskab) dengang og nu?

Lad eleverne gå ned i faglokalerne for at sammenligne deres lokaler med lokalerne på billederne. Lad eleverne lave en liste. Se på hvilket tøj elever og lærer har på, klasse størrelsen og adfærden: At alle arbejder med det samme. Bliver sløjdundervisningen prioriteret i dagens skole? Hvordan og hvorfor?

- Hvilke grunde kan der være til forskellene?

Det at lave mad har ændret sig fra 1930'erne til i dag. Økonomien er anderledes og udbuddet af råvarer har ændret sig. Find evt. en gammel opskrift for at vise det. Find ud af om det er obligatorisk at have sløjd på skemaet i dag.

- Hvad fortæller det om samfundet dengang, at pigerne havde skolekøkken og drengene sløjd?

Lad eleverne samtale om dette parvis- har det ændret sig i dag?

Kapitel: Fælles skole 1930erne-1970erne

Overvej og undersøg side 30

Kilde 1

- Hvilke ligheder og forskelle er der mellem, hvilke fag eleverne havde i 1937 og 1973?
Der blev tilbudt flere timer i 1937 og man underviste om lørdagen. Betegnelserne på fagene har ændret sig og der er enkelte nye fag. De praktiske fag er i 1973 slået sammen og de fag, der arbejder med forståelse af omverdenen er slået sammen. Engelsk er kommet på skemaet. Der er opstået en ny betegnelse "fællestime", hvor hele skolen samles.
- Hvilke forskelle er der på antal timer i fagene?
Lad eleverne tælle timer i hvert fag. Spørg hvilke fag, der går igen (da-ma-rel) og hvilke fag, der har ændret betegnelse.
- Hvilke grunde kan der være til, at fagene og antal timer var ændret?
I 1970 stoppede man officielt med at undervise om lørdagen. Man måtte reducere i antal timer. Samfundet har ændret sig. Der er kommet nye krav til sprogkendskab og fællesskab.
- Sammenlign dit skoleskema med det fra 1973. Prøv at forklare forskellene?
Lad eleverne arbejde parvis. Skolens indhold er politisk bestemt. Snak med eleverne om reformen 2014.

Kilde 2

- Hvilke krav er der til undervisningen?
At undervisningen skal være meningsfuld. At eleverne skal opleve, at det ,de arbejder med, har sammenhæng med deres eget liv.
- Hvad mener du om kravene?
Lad eleverne diskutere i grupper
- Mener du, at kravene bliver opfyldt i dag? Hvordan?
Lad eleverne diskutere i grupper

Kilde 3

- Hvorfor er det ifølge kilden i orden, at læreren stikker en lussing?
Når børnene er hjemme, er de vant til, at deres forældre slår dem.
- Hvad mener du om den forklaring?
Lad eleverne diskutere i par
- Hvad tror du, at der kunne ske med en lærer, der efter 1967 slog eleverne?
I nogle kommuner og på nogle skoler så man meget strengt på dette og fyrede lærerne efter loven. Andre steder så man gennem fingrene med, hvad der skete og bortforklarede det hændte. I dag ser man meget strengt på sådanne sager og har også sager, hvor elever slår på læreren.
- Du kender sikkert nogen, der gik i skole i 1960'erne. Spørg dem, om deres lærere stak lussinger, og hvorfor de gjorde det.
Lad elever opsøge familiemedlemmer, ældre lærere fra skolen eller borgere fra ældreplejen for at lave et interview. Det er en god ide at lade eleverne forberede sig på, hvad de vil spørge om.

Kapitel: Eleven i Centrum 1970'erne til nu:

Overvej og undersøg side 34:

Kilde 1:

- Læs plakaten. Hvad står der i styrelsesloven?

Der står hvem, der bestemmer hvad i folkeskolen. Eleverne bliver ikke hørt.

- Hvad kritiserer LOE styrelsesloven for?

Landsorganisationen af elever kritiserer undervisningsministeren for ikke at ville høre brugerne-det vil sige elevernes mening.

- Hvad bestemmer eleverne og elevrådet på din skole?

Lad eleverne undersøge dette gennem skolens ledelse og diskutere det

Kilde 2

- Hvad er ifølge kilden "computersygdom"?

At børn mister kontakten til andre, både til voksne og jævnaldrende. At børn kun kommunikerer via en computer og at den vigtigere end det konkrete møde mellem mennesker.

- I dag bruger fleste børn lang tid hver dag med computere, iPads, smartphones osv. Er der grund til at være bekymret for "computersygdom"? Hvorfor?

Lad eleverne drøfte dette. Når man sidder foran sin computer eller sit fjernsyn hele dagen, har man ikke tid til at møde så mange mennesker. Det er to forskellige samværsformer at være sammen via en skærm eller at være sammen ved at mødes i den fysiske virkelighed. Det er vigtigt at kunne begge dele, for at fungere sammen med andre i samfundet.

- Hvordan bruger du it-redskaber i skolen?

Lad eleverne diskutere dette parvis. Er der forskel mellem at bruge IT i skolen og derhjemme?

Kilde 3

- Hvordan mener kilden, at Folkeskolen kan blive bedre?

At man skal være i klassen når det ringer, det skal styres ved hjælp af en klokke. Desuden skal man synge morgensang.

- Kommenter forslagene.

Lad eleverne diskutere i par.

- Opstil en liste med forslag til, hvordan du mener, at kvaliteten i undervisningen kan styrkes. Overvej hvad kan skolen, lærerne, eleverne og samfundet gøre.

Lad eleverne diskutere i par. Lav evt. forskellige lister og post-it ideer.

Kilde 4

- Hvad synes du om Egelunds forslag? Hvorfor?

Lad eleverne diskutere i par.

- Ifølge kilden er mulighederne for at straffe eleverne "for få og små". Se boksteksten "Straf". Hvilke yderlige straffe, vil du foreslå, hvis du måtte bestemme?

Lad eleverne diskutere i par.

- Ville skolen blive bedre, hvis der slet ikke blev brugt straf i skolen? Hvorfor?

Lad eleverne diskutere i grupper

Hvad skal vi med skolen? - om samfund og skole før, nu og i fremtiden 7.-9.klasse

Kapitel: At lære mange steder- 1600-1700 tallet

Overvej og undersøg side 12:

(Kilde 1 er angivet både på side 8 og side 9, det er en fejl, der menes kilde 1 side 9)

Kilde 1:

- Hvad laver eleverne til venstre – og til højre på billedet?

Eleverne til venstre læser i en bog. Eleverne til højre lytter på, at noget bliver gennemgået. Læreren kan spørge, hvorfor eleverne mon krydser armene foran brystet. Hvad er det der hænger på den midterste søjle? Et ris til at slå eleverne med! I Latinskolen var de vigtigste fag, latin, læsning og stavning af dansk, undervisning i religion og sang. Eleverne var på flere forskellige faglige niveauer og havde derfor forskellige opgaver og bøger. Undervisningen var individuel og differentieret. Nogle ældre studerende underviste de yngre.

- Hvem er de to mænd?

Der skulle være mindst en latinskole i hver købstad. Mange latinskoler var små. Men her er der 2 undervisere. Manden til venstre kan være rektor og leder af skolen. Hans hovedbeklædning er mere fin end andens. Manden til højre er en "hører", en underordnet lærer.

- Er der noget ved deres måde at gå i skole på, som minder om den måde det foregår på i dag? Eleverne kan samtale om dette to og to.

Kilde 2:

- Hvad gør læreren ved eleven?

Læreren slår eleven over hånden med en "ferle"-et strafferedskab, man brugte som lærer. Eleven græder. Læs evt. i bogen: "Straf og Smæk" fra forlaget Epsilon 2014.

- Hvad synes de andre elever om det, der skal ske? Hvordan kan du se det?

De andre elever er glade for at det ikke er dem, der skældes ud. De er nysgerrige og kigger på hvad der sker. Læreren kan spørge, om eleverne ligefrem fryder sig over at det går ud over nogle andre. Er det en følelse nutidens elever kender til?

- Hvad tror du, at eleven har gjort?

Måske har drengen krøllet sit papir sammen, før han var færdig med at skrive på det. Papir var dyrt. I de fleste skoler skrev man med griffel på en tavle og viskede det ud igen. Nogle steder skrev man i sand.

- Nævn nogle forskelle og ligheder med skolen på billedet, og den du kender.

Billedet er fra en hollandsk landsbyskole. Læg mærke til det tøj læreren har på og det tøj eleverne har på. Læg mærke til blækhuset på lærerens bord og den pen han har bag øret.

Kilde 3:

- Beskriv hvordan pigen bliver undervist.

Pigen undervises af en privat huslærer. Der er mange bøger og papirer, som kan ses på hylderne i hjemmet. Det var bestemt ikke alle, der havde det i 1650.

- Hvordan kan man se at pigen på billedet er fra en rig familie?

Hun sidder med en læderindbunden bog med guldspænde. Hun bærer en fin blå silkeskjorte, der skinner. De er indenfor og har ikke hovedbeklædning på, der er nok varmt i huset.

Hvilke fordele og ulemper ville der være ved, at du havde din helt egen lærer derhjemme, i stedet for at gå i skole?

Eleverne kan opstille en liste med 5 fordele og fem ulemper.

Kilde 4:

Hvordan mener Erasmus af Rotterdam og Niels Jensen, at børn lærer bedst?

Læreren kan prøve at spørge ind til hvad Erasmus og hvad Niels Jensen vil gøre for at få børn til at adlyde.

Erasmus ville opmuntre og rose. Niels Jensen ville slå og straffe.

- Hvad er de uenige om?

Metoder til hvordan man skal få børn til at adlyde

- Hvordan mener jeres lærer, at I lærer bedst?
- Hvad gør jeres lærer, hvis I ikke gør, hvad hun siger?

Lad eleverne diskutere og undersøge de sidste spørgsmål. Har lærerne på skolen forskellige holdninger til dette?

Kapitel: Alle Børn i Skole-1800 tallet

Overvej og undersøg side 19:

Kilde 1:

- Hvorfor gik Johan og Mads ikke i skole om sommeren?

Johan arbejdede med at vogte køer. Det vil sige at han fulgte køerne ud til steder hvor de kunne spise græs og passede på at de ikke blev spredt. Han gik derfor ikke i skole om sommeren. På mange landsbyskoler gik eleverne kun i skole hver anden dag. I sommerhalvåret kunne de ældste elever gå endnu færre dage i skole, fordi de skulle hjælpe til i landbruget.

- Hvad tror du, at skolen, læreren og forældrene sagde til det?

Som det ses på skemaet side 15 var skolen organiseret så eleverne kun skulle i skole hver anden dag.

Læreren var ansat af det lokale sogneråd og var nødt til at indrette skolen efter det lokale samfunds behov. Forældrene var afhængige af deres børns arbejdskraft for at få arbejdet på gården afviklet og havde brug for børnenes arbejdskraft f.eks. om sommerent. Lovgivningen var indtil 1958 opdelt i undervisning på landsbyskoler og undervisningen på købstadsskoler. Lovgivningen tog altså hensyn til, at undervisningen på landet skulle indrettes anderledes end undervisningen i byen.

- Tror du, at Johan hellere vil gå i skole end at vogte? Hvorfor?

Lad eleverne diskutere i par

Kilde 2:

- Find oplysninger om gotiske bogstaver. Både når de er trykte, og når de skrives med håndskrift.

Lad eleverne finde oplysninger på internettet. F.eks. i den store danske encyklopædi:

http://www.denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Bog-og_biblioteksv%C3%A6sen/Boghistorie_og_bogtryk/gotisk_skrift

- Hvad kan være forklaringen på, at børnene skulle lære to slags alfabeter?

Man var ved at skifte mellem at anvende de gotiske bogstaver og de latinske bogstaver. Der fandtes derfor både bøger med gotiske og bøger med latinske bogstaver. Det var en fordel at kende til begge alfabeter.

Læreren kan fortælle, at langt op i 50'erne lærte eleverne at læse gotiske bogstaver.

- Hvilke andre alfabeter har du kendskab til?

Fx. Det russiske, det græske og det arabiske.

- Hvorfor tror du, man skulle kunne skrive rigtig pænt, før man måtte skrive i skrivebog?

Papir var dyrt at fremstille og dyrt at købe. Nogle steder øvede man sig i at skrive med griffel på tavler eller skrev i sand før man måtte skrive på papir.

Kilde 3:

- Hvad kan være forklaringen på, at Niels var lærer på to skoler?

Der var en bestemmelse om, at børn ikke måtte have for langt at gå til skolen. Derfor var der mange og små skoler på landet med klasser, hvor elever i mange forskellige aldre gik sammen. Det var for dyrt at have en lærer til at undervise få børn. Derfor ansatte sognerådet den samme lærer til at undervise på to skoler.

- Hvad mon Niels mener med, at "det egentlig var en vanskelig skole"? Hvilke vanskeligheder mener du, at der var?

Det er svært at undervise mange elever med mange forskellige forudsætninger på én gang. Man må kunne bruge mange metoder på en gang.

- Hvem betalte dengang for bøgerne, eleverne brugte i skolen? Hvorfor mon elevernes far mente, at Danmarkshistorien var en unødvendig bog?

Det var elevernes egne forældre, der betalte bøgerne. Hvis det vigtigste var at dyrke sit landbrug for at få mad på bordet, var en bog om Danmarkshistorie ikke vigtig.

- Hvilke forskelle og ligheder er der mellem den undervisning du kender, og den som Niels beskriver? Lad eleverne diskutere i par.

Kilde 4:

- Hvilke forklaringer kan der være på den store forskel mellem fru Bindslev og hr. Hansen?

Hvis man kan lide sit job som lærer og kan lide at arbejde med mennesker, er det nemt at være glad som lærer. Hvis man ikke er tilfreds med sit job og måske har en dårlig ansættelsessituation, kan man komme til at lade det gå ud over dem, der er i nærheden. Det kan være en forklaring på Hr. Hansens måde at være på. Spørgsmålet er, om det er i orden at opføre sig på den måde, når man har ansvaret for andre menneskers liv og det har en lærer.

- Er der lige så store forskelle mellem dine lærere? Hvorfor?

Lad eleverne diskutere dette i par, men vær i samtalen med eleverne opmærksom på dit eget ansvar som lærer overfor det kollegiale fællesskab på skolen.

- Kilden er skrevet mange år efter de situationer, Ane beskriver. Hvad betyder det for kildens troværdighed?

Som tiden går, ændres ens erindring om en begivenhed, fordi man glemmer noget og erindringer påvirkes af det liv man har haft. Generelt bliver noget fra fortiden husket på en anden måde, jo længere tid der går, fra begivenheden fandt sted.

Kapitel: Industrisamfundets skole –ca.1900-1950

Overvej og undersøg side 25

Kilde 1:

- Hvilke kundskaber og færdigheder var vigtige for at bestå mellemskoleprøven?

Regneopgaver, genfortælling, skønskrift og diktat

- Hvis der blev indført en tilsvarende prøve i dag, hvilke kundskaber og færdigheder mener du, at der ville blive lagt vægt på?

Lad eleverne diskutere dette i grupper på tre elever og saml op i plenum. Sammen lign evt med hvad man skal kunne til 9.klasseprøven og hvad denne prøve bruges til i dag.

- Hvilke fordele og ulemper var der efter din mening med mellemskoleprøven - set fra samfundets og elevens side?

Lad denne diskussion være en del af gruppernes arbejde

Kilde 2:

- Hvad fortæller kilden om skolesystemet i 1938?

Langt de fleste børn gik i landsbyskolen. Langt de fleste skoler havde ikke en eksamen. For de få, der fik mellemskoleeksamen og realeksamen, var fordelingen mellem drenge og piger næsten lige, selvom pigerne lå lidt under. Det var drengene, der fik studentereksamen og dermed adgang til de job, der gav høj løn og sikre ansættelser.

- Hvilke grunde kan der være til, at langt færre piger end drenge tog studentereksamen?

I 1938 var det ikke almindeligt at gifte kvinder arbejdede udenfor hjemmet. Den almindelige opfattelse i samfundet var, at når kvinder blev gift, skulle de tage sig af hjemmet og deres børn. Det var svært som kvinde at gøre noget andet. Hvis man ufrivilligt blev gravid, var der ikke mulighed for abort.

Find ud af forholdet mellem antal drenge og piger, der tager studentereksamen i dag. Hvad er forklaringen på ændringen?

Der har været arbejdet på ligestilling mellem kønnene i mange år. Et højdepunkt var, da kvinderne fik stemmeret 1915. Der blev i 1930'erne vedtaget en sociallovgivning, der forsøgte at støtte de økonomisk vanskeligt stillede, bl.a. enlige mødre. I 1960'erne kom kvinderne ud på arbejdsmarkedet, hvor de tidligere arbejdede i hjemmet. Skolen er i sine krav blevet meget boglig og har faglige udfordringer, der kræver at man læser meget og får gode karakterer. Det er der mange kvinder, der er gode til.

Kilde 3:

- Hvad fortæller kilden om forholdet mellem lærer og elever dengang?

Den var præget af konflikt og magtkamp

- Kilden er skrevet længe efter situationen, den fortæller om. Hvad betyder det for kildens troværdighed?

Som tiden går ændres ens erindring om en begivenhed fordi man glemmer noget, og erindringen påvirkes af det liv man har haft. Generelt er en fortælling fra fortiden mindre troværdig, hvis der er gået lang tid. Det behøver ikke at være det, der faktisk skete, man fortæller, men det, der gjorde indtryk på fortælleren.

- Tror du det var sådan på de fleste skoler dengang? Begrund.

Ligesom skoler i dag er forskellige og afhænger af de elever og lærere, der befolker dem, har skoler dengang også været forskellige. Der er bestemte grundfortællinger om "den sorte skole", der går igen. De er dog ikke alle i overensstemmelse med virkeligheden.

- I bogen er der flere kilder, der fortæller om forholdet mellem læreren og eleverne (fx side 18, kilde 4). Overvej om du ud fra kilderne kan sige, hvordan forholdet mellem læreren og eleverne har ændret sig.

Det er samtalen, der er og altid har været det vigtigste redskab. Alle forhold mellem mennesker er baseret på indbyrdes relationer og gensidigt respekt. Magten i klasserummet og på gaden kan ikke håndhæves på samme måde af fysisk vold eller sanktioner, da lovgivningen ændrer sig, fx om man må slå eleverne. Diskuter, hvad nutidens elever mener om udviklingen i forholdet mellem lærer og elever.

- Også i dag kan elever finde på at drille læreren. Giv eksempler.
Lad eleverne komme med eksempler først i par, så i plenum. Hvad er rigtigt og forkert?

Kilde 4:

- Hvilke forskelle og ligheder er der mellem faglokalerne til sløjd og madkundskab (skolekøkken) dengang og nu?

Lad eleverne gå ned i faglokalerne for at sammenligne deres lokaler med lokalerne på billederne. Lad eleverne lave en liste. Se på hvilket tøj elever og lærer har på, klassestørrelsen og adfærden: At alle arbejder med det samme. Bliver sløjdundervisningen prioriteret i dagens skole?

- Hvilke grunde kan der være til forskellene?

Det at lave mad har ændret sig fra 1930'erne til i dag. Økonomien er anderledes og udbuddet af råvarer har ændret sig. Find evt. en gammel opskrift for at vise det. Find ud af om det er obligatorisk at have sløjd på skemaet i dag.

- Hvad fortæller det om samfundet dengang, at pigerne havde skolekøkken og drengene sløjd?

Lad eleverne samtale om dette parvis- har det ændret sig fra dengang til i dag ?

Kapitel: Samme Skole for alle 1950'erne – 1970'erne

Overvej og undersøg side 31

Kilde 1:

- Hvad viser tallene om ændringer i elevernes skolegang fra 1960 til 1973?
Der er flere, der tager studentereksamen. HF fandtes ikke i 1960. Der er flere, der tager realeksamen. Der er flere, der bliver flere år i skolen, selvom undervisningspligten ophører.

- Hvordan vil du forklare ændringerne?

Diskuter parvis

- Find ud af hvor mange, der tager en ungdomsuddannelse i dag i forhold til 1973?

CEVEA 's tal 2012. Uddannelses niveau for unge fra 25 år til 29 år
- baseret på Danmarks statistik

Senest fuldførte uddannelse	Andel (pct.)
Grundskole	18,5
Almengymnasial uddannelse	9,2
Erhvervsgymnasial uddannelse	3,3
Erhvervsuddannelse	27,0

Kort videregående uddannelse	4,5
Mellemlang videregående uddannelse	11,0
Bachelor	8,4
Lang videregående uddannelse	7,1
Forskeruddannelse	0,1

- Hvilke grunde kan der være til denne udvikling?

Her skal man være opmærksom på de faglige uddannelser. Mesterlæren er ikke almindelig mere. Diskuteres parvis.

Kilde 2:

- Sammenlign fagrækken og timetallet i 1937 og 1973. Hvor er de største ændringer?

Der blev tilbudt flere timer i 1937 og man underviste om lørdagen. Betegnelserne på fagene er forskellige. De praktiske fag er i 1973 slået sammen og de fag, der arbejder med omverdenen er slået sammen. Engelsk er kommet på skemaet. Der er opstået en ny betegnelse "fællestime", hvor hele skolen samles.

- Hvilke grunde kan der være til forandringerne? Overvej fx hvilken betydning udviklingen i samfundet kan have.

I 1970 ophørte lørdagsundervisningen. Man måtte reducere i antal timer. Der er kommet nye politiske krav til internationalt sprogkendskab og vigtigheden af fællesskab på skolen.

- Sammenlign dit skoleskema med det fra 1973. Prøv at forklare forskellene?

Lad eleverne arbejde parvis. Skolens indhold er politisk bestemt. Snak med eleverne om reformen 2014.

Kilde 3:

- Hvad fortæller kilden om lærerens og elevens ansvar for, hvad der foregik i undervisningen i slutningen af 1960'erne?

Kilden beskriver, at eleven kan løse sine problemer med undervisningen ved tankemæssigt at slippe ansvaret for at følge med. Kilden anviser metoder til at gøre det. Kilden lægger ikke op til, at det er elevens eget ansvar at lære noget i skolen.

- Mener du, at fordelingen af ansvaret er anderledes i dag? Begrund.

Prøv at lade eleverne læse formålet med lov om folkeskolen i dag. Hvilken rolle har eleven?

- Hvis Den lille røde bog for skoleelever var skrevet i dag, hvilke forslag til "flugtmuligheder" tror du så, den havde givet?

Ingen kan være koncentrerede meget længe. Lad eleverne foreslå måder, de flygter på. Her spiller mobiltelefon og computer en ny rolle. Det havde man ikke i 1969.

- Synes du, at det er i orden at "flygte", mens der er undervisning? Hvorfor?

Lad eleverne diskutere i par

Kilde 4:

- Hvad er ifølge Stina formålet med at gå i skole?

Stina giver udtryk for at være et offer, som skal lære at finde sig i samfundet og unyttige ting. Hun har som elev ikke selv en aktørrolle som medskaber af samfundet eller af undervisningen.

- Hvilket indtryk giver Stina af skolen, undervisningen og lærerne?

Det lærerne underviser i er det, de selv går op i. Stina giver ikke udtryk for, at hun har gjort sig særlige overvejelser om, hvorfor hun går i skole. Stina føler, at hun bliver hånet af sine lærere i stedet for at blive opmuntret.

- Er kilden troværdig, hvis du vil vide, hvad der var typisk for skoler i Danmark i begyndelsen af 1970'erne? Hvorfor?

Dette er kun én tilfældig elevs udsagn og er ikke typisk, så man skal lave en mere tilbundsående undersøgelse af elevers holdning til at gå i skole ved en systematisk kildesøgning, hvis man vil have et mere troværdigt billede.

Kapitel: Eleven i Centrum-1970'erne til nu

Overvej og undersøg side 36

Kilde 1

- Hvad opnår man ifølge kilden ved at opdele eleverne efter faglige kvalifikationer, og hvad er konsekvensen, hvis det ikke sker?

Lad først eleverne give deres bud på en analyse af kilden. Lad dem derefter tage stilling til, om det er en fordel, når elever kun beskæftiger sig med det, de er gode til. Bliver de så excellente specialister og mere produktive? Er det rigtigt, at hvis de skal lære lidt om alt, bliver de middelmådige generalister?

- Svar Luthien Tinuviel. Brug din viden om, hvordan det gik med opdelingen i grund- og udvidet kursus (se side 32).
- Hvad skal der efter din mening til, hvis opdeling af eleverne skal være til gavn for alle elever? Lad elevernes diskutere de to sidste spørgsmål i makkerpar.

Kilde 2

- Hvad fortæller kilden om skolens opgave?

Lad eleverne diskutere hvad selvvirksomhed, medbestemmelse, åndsfrihed og demokrati betyder. Brug derefter paragraffen om hvad folkeskolen skal, nemlig skabe mulighed for oplevelse og selvvirksomhed, så eleven kan øge sin lyst til at lære, udfolde sin fantasi og opøve sin evne til selvstændig stillingtagen. Derudover skal skolen forberede eleven til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund. Løser skolen sin opgave?

Hvilket ansvar har skolen, lærerne og eleverne, hvis den sidste sætning i kilden skal opfyldes?

Lad eleverne komme med deres forslag først. Overvej selv dette: Undervisningen i skolen skal give mulighed for at elever kan tænke forskelligt (åndsfrihed). Skolen skal lade alle være med til at bestemme, så meget det kan lade sig gøre indenfor de økonomiske rammer. Skolen skal skabe organisatoriske rammer, lærerne skal lade elever være medbestemmende og eleverne skal tage ansvaret på sig og selv indgå i udviklingen af undervisningen for at være med til at skabe undervisningen sammen, så alle kan være tilstede.

- Sammenlign kilden med det gældende formål for Folkeskolen. Hvordan vil du forklare forskellene?

I det nuværende formål : <http://www.uvm.dk/Service/Love-og-regler>

er ansvaret også lagt på forældrene. Lad eleverne diskutere den nuværende formåls paragraf.

Kilde 3

- Er du enig med Niels Egelund? Begrund.

Lad eleverne diskutere i par og lave et plenum efterfølgende

- Ifølge kilden er mulighederne for at straffe eleverne "for få og små". Se boksteksten "Straf". Hvilke yderlige straffe, vil du foreslå – eller skal straffene erstattes med noget andet?

Lad eleverne diskutere i par og lave et plenum efterfølgende

Kilde 4

- Hvordan mener kilden, at kvaliteten i Folkeskolen kan styrkes?

At man skal være i klassen når det ringer, det skal styres ved hjælp af en klokke. Desuden skal man synge morgensang.

- Kommenter forslagene.

Lad eleverne diskutere i par.

- Opstil en liste med forslag til, hvordan kvaliteten i undervisningen kan styrkes. Overvej hvad kan skolen, lærerne, eleverne og samfundet gøre.

Lad eleverne diskutere i par.

Et forslag til prøveoplæg til historie om dette emne kommer her i løbet af efteråret 2014

Lokalområdet- hvordan kan lokalområdet bruges til at arbejde med skolehistorie?

Arbejd sammen med ældre medborgere.

Bed eleverne om at lave interview med bedsteforældre og oldeforældre eller andre familiemedlemmer i denne alder for at lære om deres skoleerfaringer. Tidligere lærere på skolen kunne også være en mulighed. Hvis ikke elevernes selv kan skaffe nogle lokale ældre, så kan ældresagen måske hjælpe jer:

www.aeldresagen.dk

Kommunens hjemmepleje kunne også være en mulighed. De kan evt. skaffe jer kontakt til nogle ældre, der vil fortælle om deres skolegang.

For at få et godt udbytte er det væsentligt, at man sammen med eleverne har udformet en række relevante spørgsmål - en spørgeguide. Eleverne skal formulere, hvad er det de vil vide om skole i gamle dage, det kunne for eksempel være:

- Hvilke årstal gik du i skole?
- Hvordan skolen så ud?
- Hvordan det var at være elev?
- Hvordan foregik undervisningen?
- Hvordan så man som elev på lærerne?
- Hvilke lege legede børnene?
- Hvad lavede børnene i deres fritid?

Arbejd med jeres egen skole

Pedellen på skolen kan have gamle materialer liggende og kan være interesseret i at hjælpe jer med at finde ud af, hvordan skolen var indrettet tidligere. Måske er der gamle tegninger af skolen, gamle protokoller. Måske vil de hjælpe jer i arbejdet med kort, klassebilleder med mere.

Arbejd med lokale kort

Læreren kan vælge en bestemt tidligere tidsperiode, som man kunne sammenligne nuværende kort med. Læreren skal på forhånd finde området på kortet og se, om der kan laves en beskrivelse af, hvordan området lige omkring skolen har udviklet sig fra dengang til nu. Brug evt. Kort og Matrikelstyrelsen : <http://kmswww3.kms.dk/kortpaanettet/dkfoerognu.htm>.

På dette site kan man sammenligne nutidige kort med historiske kort. Hvad har ændret sig og hvordan? Man kunne diskutere, hvad årsagen kan være.

Spørgsmål man kunne stille er fx:

- Ligger skolen samme sted på det gamle kort, som skolen ligger nu?
- Tidligere havde man en regel om, at eleverne kun måtte have 2 km til skole, fordi de skulle kunne gå derhen. Hvor langt har I til skole i dag og hvordan kommer I derhen?
- Prøv at tegne de skoler I finder på det gamle kort ind på et googlemap
- Hvordan er bygninger og veje ændret, der hvor du bor nu?
- Ligger kirken, hvor den ligger nu?
- Hvilke veje fandtes der før og hvilke findes der nu?
- Hvad er forsvundet fra dengang til nu, fx vandhuller /skove/marker.
- Tag på cykel rundt i området og se de gamle skolebygninger. Hvad bruges de til nu?

Historisk atlas. På historisk atlas er et website, der præsenterer lokal kulturhistorie via kort. Med kortet som udgangspunkt er det muligt at finde viden og fortællinger om den kulturarv, der befinder sig lige udenfor jeres dør. Det er arkiver, biblioteker og museer der leverer indholdet til sitet. Læs mere her: <http://historiskatlas.dk/>.

Arbejd med klassebilleder.

Skolehistorie er kulturhistorie. På mange skoler hænger billeder af tidligere elever og her er viden at hente. Begrundelsen for at arbejde med klassebilleder er, at alle mennesker er et produkt af lige præcis den tid, de vokser op i. "Gamle Dage" er ikke bare "gamle dage" og det kan dette arbejde gøre eleverne bevidste om. Ved at lægge mærke til tidligere tiders normer og sammenligne sig med dem, har man mulighed for at forholde sig til sine egne normer. Læreren kunne kopiere klassebilleder og lade eleverne sætte dem i tidsrækkefølge, før eleverne får at vide, hvornår billederne er fra. Derefter kunne der arbejdes med nedenstående spørgsmål:

- Hvornår gætter I på, at billedet er taget?
- Hvornår er billedet reelt taget?
- Læg mærke til fx. tøj. Er det hjemmelavet, lappet eller nyt-er det mærkevare? ?
- Hvilke sko har man på?
- Hvordan er håret sat?
- Hvordan står og sidder man?
- Hvordan læreren er afbildet?
- Hvorhenne er billedet taget?

- Fortæller billedet noget om de sociale forhold børnene er vokset op i?
- Kan eleverne skrive en historie om den tid eller beskrive opdigtede personer?

Læreren kan også vælge en bestemt tidligere tidsperiode, som eleverne skal gå i dybden med og sammenligne den nuværende tid med.

Arbejd med lokalhistorisk arkiv

I alle kommuner har man lokalhistoriske arkiver, der registrerer billeder, lokalaviser, breve og andre materialer. Nogle kommuner har flere aktive arkiver, som blev oprettet i de tidligere sogne, andre kommuner en lille aktivitet. Det lokale bibliotek kan oplyse om kontaktpersoner til lokalhistorisk arkiv. Lokalhistorisk arkiv er en guldgrube af materialer om de lokale forhold. Måske vil de gerne lave en udstilling sammen med netop din klasse!

Planlæg i god tid og tag kontakt til arkivet, det tager tid at samarbejde. Aftal rammer og opgaver på forhånd og lav på denne måde en forventningsafstemning med de mennesker, der arbejder her. Mange arbejder frivilligt. Der er måske ikke tid eller arbejdskraft til at tage en klasse eller bare nogle få elever ind. Måske kan bare du som lærer få lov at hente konkret materiale på forhånd eller få digital adgang.

Det er væsentligt at have en kildekritisk adgang til materialerne og spørge hvad det er for et materiale:

- Lav titel og en beskrivelse.
- Hvornår er det fra?
- Hvordan er det skrevet eller optaget?
- Hvor er det udgivet (kildeangivelse)?
- Hvem er afsenderen (ophavsmanden)?
- Hvem er det produceret til?
- Hvilken funktion har det haft på den tid?
- Hvad fortæller det helt objektivt om de mennesker, der brugte det?
- Hvad fortæller kilden *ikke* noget om?

Det er også vigtigt at arbejde med de forestillinger, materialet sætter i gang. Hvis eleverne kan relatere materialet til deres egen virkelighed og få de historiske kilder til at "leve", kommer materialet til at betyde mere for dem. Brug fantasien og forestil jer:

- Hvad skete der lige da materialet blev til?
- Hvilke tanker havde de mennesker, der er en del af materialet?
- Hvad kan eleverne skrive eller dramatisere ud fra materialet?

Kontakt dit lokale museum

Hvis du ikke ved, om der er et museum i nærheden, kan du søge oplysninger hos organisationen Danske Museer på www.dkmuseer.dk.

Find ud af om dit museum har undervisning i skolehistorie. Find ud af hvordan deres skoletjeneste fungerer.

Oversigt over skolemuseer og skolestuer

Disse ligger primært i Region Syddanmark. Vi modtager gerne oplysninger om flere, som vi så kan lægge ind her. Kontakt os venligst på historieogkulturarv@ucl.dk

Sønderjysk Skolemuseum

<http://www.sonderjysk-skolemuseum.dk/>

Over Lerte gl. skole

Farrisvej 10

6560 Sommersted

Telf.: 7482 9494

skolemuseum@mail.dk

Hodde Skolemuseum

http://vardemuseum.dk/dk.php/museer/hodde_skolemuseum

Lundvej 4

Varde

tlf. 7522 0877

Gærup Skolemuseum

<http://www.brahetrolleborg.lokalarkiver.dk/> (her er en række skolebilleder)

Sybillesvej 3

5600 Faaborg

Mail: finnkyhn@hotmail.com

Tyske Skolemuseum, Aabenrå

<http://www.dssv.dk>

Deutsche Schulmuseum Nordschleswig

Jørgensgård 5

DK-6200 Aabenraa

Tlf.: 7362 0331

Mail: dsmn@mail.dk

Odense bys museer/Den fynske Landsby

<http://museum.odense.dk>

Sejerskovvej 20

5260 Odense S

Den gamle skolestue, Esbjerg

<http://skoletjenesten.esbjergkommune.dk/besoegssteder/den-gamle-skolestue.aspx>

Skoletjenesten, Børn, Natur & Bevægelse og Myrthuegård

Myrtuevej 39, 6710 Esbjerg V

Tlf: 76 16 81 00

myrthuegaard@esbjergkommune.dk

Giveegnens Museum, Give

<http://www.gem.dk/exhibitions/classroom.html>

Donneruplundvej 2

7323 Give

gem@gem.dk

Tlf.: 7573 9375

www.gem.dk

Egns museet i Vandel (en skolestue)

<http://www.vejleegnsmuseer.dk/vandel.htm>

Egns museet i Vandel

Grindstedvej 30,

7184 Vandel

Tlf.: 7588 5489

Email: rslm@gmail.com

Balle Friskolemuseum

Balle Friskole og Balle Musik- & Idrætsefterskole

Ballevej 57

7182 Bredsten

Kontor: info@balle-friskole.dk

Welling Landsbymuseum

http://www.wellings.dk/tur_i_museet.html

Mejlbyvej 10

6660 Lintrup

Tlf.: 7485 5286

Kontakt info@wellings.dk

Glud Museum – skolestue

<http://www.gludmuseum.dk/>

Museumsvej 44, Glud

7130 Juelsminde

Tlf. 7568 3082

E-mail: post@gludmuseum.dk

Flakkebjerg Skolemuseum

Gimlingevej 2

4200 Slagelse

Tlf: 6082 2645

Arbejd med anskuelsestavler

Et link til anskuelsestavlerne fra det danske skolemuseum kan findes her:

<http://inet.dpb.dpu.dk/cgi-bin/anskuelsestavler.pl>

Ideer til arbejdet:

- Hvad forestiller billedet?
- Hvilket land er det fra og hvornår er det tegnet eller malet?
- Hvordan er de mennesker der er på billedet fremstillet for os, hvordan ser deres tøj ud?
- Hvordan er de dyr der er på billedet fremstillet for os?
- Hvordan er vejret på billedet?

- Hvad tror du formålet med billedet er?
- Hvad vil afsenderen med at fremstille med billedet?
- Hvilken opfattelsen skal vi få ved at se på det?
- Er der noget du undrer dig over, når du tænker på nutiden?
- Er der noget du synes der mangler?
- Hvordan adskiller billedet sig fra et fotografi?
- Hvordan adskiller det sig fra en film?
- Bruger vi noget billedmateriale, der ligner det i dag?

Hjemmesider, litteratur, fagbøger og film/TV

Hjemmesider

- Sekretariatet for skolejubilæet <http://skole200.dk/>
- DR.dk/skole har udarbejdet en fin temaside om skole i 200 år med klip, opgaver og meget mere. Se siden her: <http://www.dr.dk/skole/Historie/Skole200/minskole>
- Danmarkshistorien.dk har en fin temaside om skolen - også før 1814, hvor undervisningspligten blev indført. Se siden her: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/skole-og-undervisning-1814-2010/>

Litteratur

- Hans Scherfig: "Det forsømte forår"
En gribende historie om en drengs skoletid, i en tid hvor skolen var præget af lærere, der udøvede deres magt til fulde.
- Bjarne Reuter: "Når snerlen blomstrer"
- Martin A. Hansen: "Løgneren"
Roman om en lærer i en landsbyskole på Sandø, der er skrevet i dagbogsform. Her får vi skolen fra en (på mange måder udfordret) lærers synsvinkel.
- H.C. Branner: Novellerne "Hannibals Træsko", "Iris" og "De blå undulater"
Noveller om barndom og skolegang set i børnehøjde.
- Halfdan Rasmussen: "- og det var det ". Erindringsdigte om bl.a. skolen
- Jan Guillou: "Ondskab". En fantastisk barsk fortælling om vold i skolen, hjemmet og på en kostskole.

- J.K. Rowling: Harry Potter bøgerne. En fantasifuld skildring af et engelsk kostskolemiljø med mulighed for samtaler om fantasi og virkelighed.

Fagbøger

Disse fagbøger kan sandsynligvis findes på det lokale CFU.

<http://www.fagliglaesning.dk/Fagboeger/Smaa%20fagboeger/Samfund%20og%20historie/Skolen%20i%20gamle%20dage.aspx>

<http://www.fagliglaesning.dk/Fagboeger/Store%20fagboeger/Samfund%20og%20historie/Paa%20skolebaenken.aspx>

<http://www.fagliglaesning.dk/Fagboeger/Store%20fagboeger/Samfund%20og%20historie/Boernearbejde.aspx>

[http://www.fagliglaesning.dk/Fagboeger/Smaa%20fagboeger/Samfund%20og%20historie/Boern i gamle dage.aspx](http://www.fagliglaesning.dk/Fagboeger/Smaa%20fagboeger/Samfund%20og%20historie/Boern%20i%20gamle%20dage.aspx)

Film/TV:

De nævnte film kan alle streames gennem mit.cfu, hvis skolen har tegnet abonnement.

Mellemtrinnet:

- "Gummitarzan" En film om skolegang og mobning i Danmark i 70'erne.

Udskolingen:

- "Kundskabens træ" Filmen følger en skoleklasse fra 1958-60 i nogle turbulente teenageår. Fin indgangsvinkel til at sætte fokus på skolen i 50-60'erne.
- "Drømmen" Filmen handler om en inspektør på en sort skole i provinsen i 1960'ernes Danmark og et opgør hermed.
- "Ditte Menneskebarn" En gribende fortælling om en piges hårde liv omkring år 1900. Ditte holder dog af skolen, som har en særlig betydning i hendes liv.

TV udsendelser: Bemærk de nævnte udsendelser kan alle streames fra mit.cfu, hvis skolen har tegnet abonnement.

Mellemtrinet

- “12 årige Sara afslører usle skoler” Med udgangspunkt i Vigerslev Allé Skole i Valby, beslutter børneværten Sara Mering sig for at undersøge, hvordan den usle og nedslidte skole kan få nogle flere penge, og hvem der har magten til at ændre de dårlige forhold, som eleverne må finde sig i hver dag.
- “100 års barndom” En serie om Barndommen gennem 100 år, hvor også skolens udvikling præsenteres

Udskolingen:

- “Er folkeskolen dumpet” Udsendelse om Folkeskolen og PISA resultaterne. Der findes en tilhørende pædagogisk vejledning.
- “9.Z mod Kina” DR1 22/4 - 13. I fire programmer sammenlignes ved hjælp af test det faglige niveau for en dansk 9. klasse og en kinesisk 9. klasse.
- “Har danske skoleelever brug for mere disciplin?” DR2 6/5-13. Debatprogram om der er brug for mere disciplin i skolen.
- “Den sorte skole” DR2 5/1 -05 I et frivilligt eksperiment bliver tredive engelske elever i en måned ført tilbage til 1950ernes kostskoleliv med lange undervisningsdage, streng disciplin, spartansk mad, fysisk udfoldelse, ingen mobiltelefon, ingen deodorant og kun et bad om ugen.

Lærervejledning
Hvad skal vi med skolen?
-om samfund og skole før, nu og i fremtiden

Udgivet i 2014

af Nationalt Videncenter for Historie- og Kulturarvsformidling
Vejlevej 2
7300 Jelling
Telefon: 63 18 36 13

historieogkulturarv@ucl.dk
<http://historieogkulturarv.ucl.dk/>

Publikationen er tilgængelig på
Nationalt Videncenter for Historie- og
Kulturarvsformidlings hjemmeside